Stadskerk Nijmegen (OCP), 10 november 2024, 8e zondag van de herfst;
voorganger: mgr. Joris Vercammen (emeritus aartsbisschop van Utrecht van de Oud-Katholieke Kerk)

[1e lezing: Leviticus 19, 1-2.9-18] (Nieuwe Bijbelvertaling)
1 De HEER zei tegen Mozes: 2 'Zeg tegen de gemeenschap van Israël: "Wees heilig, want ik, de HEER, jullie God, ben heilig. (…)
9 Wanneer je de graanoogst binnenhaalt, oogst dan niet tot aan de rand van de akker en raap wat blijft liggen niet bijeen. 10 En wanneer je bij de wijnoogst druiven plukt, loop dan niet alles nog eens na en raap niet bijeen wat op de grond is gevallen, maar laat het liggen voor de armen en de vreemdelingen. Ik ben de HEER, jullie God.

11Steel niet, lieg niet en bedrieg je naaste niet. 12 Leg geen valse eed af als je bij mijn naam zweert, want daarmee ontwijd je de naam van je God. Ik ben de HEER.
13 Beroof niemand en pers een ander niet af. Betaal een dagloner zijn loon nog op dezelfde dag uit. 14 Spreek geen vloek uit over een dove en plaats geen obstakel voor de voeten van een blinde. Toon ontzag voor je God. Ik ben de HEER.
15 Wees niet partijdig wanneer je rechtspreekt. Trek onaanzienlijken niet voor en zie machthebbers niet naar de ogen. Spreek rechtvaardig recht over je naasten. 16 Breng het leven van een ander niet in gevaar door lasterpraat over hem rond te strooien. Ik ben de HEER.
17 Wees niet haatdragend. Als je iemand iets te verwijten hebt, roep hem dan ter verantwoording en laad niet omwille van een ander schuld op je 18 door je te wreken of wrok te blijven koesteren. Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de HEER.

[Epistel: Hebreeën 9, 11-14] (Nieuwe Bijbelvertaling)
11 Christus daarentegen is aangetreden als hogepriester van al het goede dat ons is toebedacht: hij is door een indrukwekkender en volmaakter tent – die niet door mensenhanden gemaakt is en niet behoort tot onze schepping – 12 voor eens en altijd het hemelse heiligdom binnengegaan, en dan niet met bloed van bokken en jonge stieren maar met zijn eigen bloed. Zo heeft hij een eeuwige verlossing verworven. 13 Want als het lichaam van wie onrein is al wordt gereinigd en geheiligd wanneer het besprenkeld wordt met het bloed van bokken en stieren of bestrooid met de as van een jonge koe, 14 hoeveel te meer zal dan niet het bloed van Christus, die dankzij de eeuwige Geest zichzelf heeft kunnen opdragen als offer zonder smet, ons geweten reinigen van daden die tot de dood leiden, en het heiligen voor de dienst aan de levende God?

[Evangelie: Marcus 12, 28-34] (Nieuwe Bijbelvertaling)
28 Een van de schriftgeleerden die naar hen geluisterd had terwijl ze discussieerden, en gemerkt had dat hij hun correct had geantwoord, kwam dichterbij en vroeg: 'Wat is van alle geboden het belangrijkste gebod?' 29 Jezus antwoordde: 'Het voornaamste is: "Luister, Israël! De Heer, onze God, is de enige Heer; 30 heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart

en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht.” 31 Het op een na belangrijkste is dit: “Heb uw naaste lief als uzelf.” Er zijn geen geboden belangrijker dan deze.’ 32 De schriftgeleerde zei tegen hem: ‘Inderdaad, meester, wat u zegt is waar: hij alleen is God en er is geen andere god dan hij, 33 en hem liefhebben met heel ons hart en met heel ons inzicht en met heel onze kracht, en onze naaste liefhebben als onszelf betekent veel meer dan alle brandoffers en andere offers.’ 34 Jezus vond dat hij verstandig had geantwoord en zei tegen hem: ‘U bent niet ver van het koninkrijk van God.’ En niemand durfde hem nog een vraag te stellen.

[overweging:]
Zusters en broeders,
Luisteren. Wat goed dat er af en toe iemand is aan wie ik mijn verhaal kan doen. Beluisterd worden is verwelkomd worden want luisteren is gastvrijheid aanbieden. De ander mag even of wat langer te gast zijn in je hart en hij of zij krijgt er alle vrijheid, alle ruimte. Wie in alle vrijheid beluisterd werd voelt zich bevestigd als persoon, gewaardeerd, zeg maar ‘opgeluisterd’ als mens. Met het woord ‘luister’ begint ook de regel die die Benedictus in de vijfde eeuw schreef voor de monniken schreef. Commentaren op die Regel zeggen dat de Schrijver een ‘intens luisteren’ bedoelt, een luisteren zoals een arts het lichaam van een patiënt aandachtig afluistert met een stethoscoop om te ontdekken waar de kwaal zit. Eerst goed luisteren, dan handelen en behandelen.

Luisteren doet ook iets met degene die luistert. De luisteraar verbindt zich. Het impliceert dat het ego een stap opzij doet. Luisteren bevrijdt dus ook de luisteraar. De verteller wordt geraakt door de openheid van de luisteraar en daarom kan het verhaal gedaan worden, de luisteraar wordt geraakt door wat de verteller beleefd heeft en daarom kan zijn/haar hart gaan mee resoneren. Een relatie komt tot stand, eenzaamheid wordt teruggedrongen.

De joodse Filosoof Martin Buber zegt dat precies dat soort van situatie duidelijk maakt wie mensen wezenlijk zijn. In principe zijn mensen niet wat ons wel eens wordt aangepraat: alleenheersers in een leven waarvan ze zelf het middelpunt zijn. Integendeel, mensen willen bij en met elkaar een thuis vinden in de schepping die hun gemeenschappelijk huis is. Openheid en ontvankelijkheid, dat is onze natuur. Mensen willen ook beheersen en begrijpen, organiseren en regeren – en dat is ook nodig, maar daar gaat wat anders aan vooraf: namelijk onze nieuwsgierige openheid voor wat de ander, de natuur, de schepping ons te vertellen hebben. Neem nou een beeldhouwer en de blok marmer waaruit hij of zij uiteindelijk een beeld zal bevrijden. Want dat beeld zit er al in, in dat blok, het is kwestie van goed te luisteren naar het marmer om het op het spoor te komen, ontvankelijk te zijn voor wat het te vertellen heeft. Zo is het ook kwestie van goed te luisteren naar een ander om wie hij of zij werkelijk is te leren kennen en de grootsheid van de ander ruimte te geven.

Eigenlijk vanzelfsprekend dat ook het eerste woord van de joodse geloofsbelijdenis ‘luister’ is of ‘hoor’. Daarmee zet ze aan bij wat mensen van nature zijn. Inderdaad: geloven ligt helemaal in de lijn van wie mensen zijn. Geen bijzondere gave, ze is in ieder mens terug te vinden. Natuurlijk overwoekerd door angsten die mensen vervolgens bezweren met heel

wat geroeptoeter en trots en belangrijkmakerij, maar dat is allemaal vervreemding. Daarom is geloven zo bevrijdend. Het zet je ego op afstand, om ruimte te maken voor je ware ‘ik’.

Schriftgeleerden zijn de slechtste gelovigen niet. Dat zie je wel in het evangelie van vandaag. Zij nemen hun joodse geloof serieus. Dat is ongetwijfeld ook een van de redenen dat ze met Jezus in discussie willen. Het wordt in het evangelie van Markus wat verdacht neergezet Eerst schrijft Markus dat ze Jezus een ongeoorloofde uitspraak wilden ontlokken. Het zal wel zo zijn, maar het was evenzeer zo dat ze van hun stuk gebracht waren door de onrust die Jezus ongetwijfeld veroorzaakte. Is hij nou een gelovige jood of niet? Heeft hij het met zijn onrust nou bij het juiste eind? Dat is haast niet voor te stellen, maar toch laat de twijfel hen geen rust. Dat is zo’n situatie waarmee ‘geloven’ trouwens altijd begint. Je weet het niet meer. En juist dat ‘niet meer weten’ maakt duidelijk dat je het met je ego niet redt, en als je dát accepteren kan, dán ga je de diepte in naar wie je werkelijk bent: openheid voor wat je eerst niet voor mogelijk had gehouden.

“Wees heilig, zoals ik de Heer heilig ben’, houdt het boek Leviticus ons voor. ‘Heilig’ betekent ‘apart’ of je kunt ook zeggen ‘alternatief’, namelijk tegen het gangbare in. Vervolgens geeft het boek Leviticus ons daarvan de nodige voorbeelden. Over de economie bijvoorbeeld. Een economie die geen ruimte laat voor de arme, is geen ‘heilige’ economie. Of zij die met de naam van God zwaaien om er onrecht en onderdrukking mee te bedekken, plegen heiligschennis. Die Naam is sinds de Uittocht verbonden met ‘bevrijding’ en niet met onderdrukking. Of een rechtspraak die mensen niet gelijk behandelt, is geen ‘heilige’ rechtspraak. De ander ondermijnen door lasterpraat of uit zijn op wraak, haat en oorlog, moeten weten dat er een alternatief is. Namelijk zorg dragen voor elkaar, zoals je zorg wil dragen voor jezelf.

“Luister Israël, De Heer onze God is de enige Heer”. De Heer is namelijk uniek én één. Het unieke van God is dat God één met mensen. Wie dus voor die God kiest zal aan die eenheid met mensen niet voorbij kunnen gaan. God en mensen kunnen niet van elkaar gescheiden worden. En de logische consequentie is dus dat je je naaste gaat beminnen zoals je jezelf bemint omdat God die ander en jouzelf bemint.

“Luister Israël”: het Bijbelcitaat hangt in kleine kokertjes aan de voordeuren van de gelovige joden. Al wie over de drempel stapt, mag zich uitgenodigd weten om zich te openen voor dat alternatieve heilige leven waarbij door te luisteren naar Gods grootsheid de grootsheid van mensen alle ruimte krijgt. De Hebreeënbrief vertelt ons dat ook Jezus een drempel is overgegaan. Hij is degene die ‘geluisterd’ heeft – met zijn oren, met zijn hart, met zijn bloed - en daardoor toegang heeft gekregen tot het ‘Hemelse Heiligdom’. Zeg maar: als je wil weten wat ‘heilig’ is, dan kun je dat aan Jezus aflezen. Hij is het ‘heilige alternatief’. Door zijn luisteren naar zijn Vader en naar mensen, is hij in zijn geloof een drempel overgegaan. Hij heeft de religie van de offers van bokken en stieren achter zich gelaten, want – hoe goed bedoeld ook – dat soort van godsdienstigheid belemmert het ‘luisteren’. Met offers van bokken en stieren houdt een mens namelijk het heft nog in eigen handen. De mens organiseert en regeert. Ook zijn relatie tot God. Daarmee is het gevaar groot dat de mens God en mens onrecht aandoet. Wie werkelijk luistert, heeft opgehouden met organiseren en

regeren, en is vrij om geraakt te worden en lief te hebben. Wie werkelijk luistert, zorgt goed voor ander en voor zichzelf en voor God.

De Schriftgeleerde uit het evangelie zit nog in dubio. Hij vindt Jezus een echte gelovige en een spiritueel leidsman: “wat u zegt, Meester is waar: hij alleen is God en er is geen andere god dan hij, en hem liefhebben en onze naast liefhebben als onszelf betekent meer dan alle brandoffers en andere offers”. Verstandig antwoord van de man, vindt Jezus, en hij voegt eraan toe: “U bent niet ver weg van het Koninkrijk van God”. Wat is dat nou? Waarom zegt Jezus niet gewoon dat die gelovige zoeker er gewoon bij hoort bij dat Koninkrijk? Je kunt je voorstellen dat er een stilte viel na die reactie van Jezus. Zoals hier meteen na deze overweging ook een stilte valt. Want de man zit blijkbaar nog vast in zijn denkkader van offers en andere gewoonten waarmee hij het heft toch nog in eigen handen houdt. De vraag is of hij de drempel al is overgegaan.

De vraag is of wij de drempel overgaan…

”Luister!”

Amen.

Joris Vercammen*, *joris.vercammen@okkn.nl